

IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLARDA O‘QUVCHILAR JAMOATCHILIK HARAKATI

*Toshkent xalqaro ta'lim universiteti
Pedagogika nazariyasi va tarixi mutahhasisligi
magistri Abduraximov Abdujalil*

Annotatsiya: Ixtisoslashtirilgan maktablar zamonaviy ta'lim jarayonida tobora muhim o'rin egallab bormoqda. Bunday maktablarda o'quvchilarning faqatgina o'quv dasturlarini puxta o'zlashtirishigina emas, balki jamiyatda faol, ilg'or va samarali shaxs sifatida shakllanishi uchun keng imkoniyatlar, qulay muhit va mustahkam an'analar yaratilgan. Ixtisoslashtirilgan maktablar, odatda, an'anaviy o'quv yondashuvidan farqli ravishda, o'quvchilarning qiziqishlari va qobiliyatlariga mos, integrallashgan va ilmiy asoslangan ta'lim metodikasi asosida ishlaydi.

Kalit so'zlar: ixtisoslashtirilgan maktab, jamoatchilik harakati, o'quvchi faolligi, liderlik, maktab muhiti, ijtimoiy ko'nikma, tashabbuskorlik, zamonaviy ta'lim, yoshlar tarbiyasi, hamkorlik.

Ixtisoslashtirilgan maktablarda muhitida o'quvchilar nafaqat o'z sohalarida bilim va ko'nikmalarni egallaydilar, balki maktab muhitida faol jamoatchilik harakatlarida qatnashib, o'z iqtidor va tashabbuslarini namoyon qilishlari imkoniyati mavjud bo'ladi. Bu esa o'quvchiga nafaqat bir yo'nalishda, balki turli ijtimoiy, madaniy, intellektual sohalarda rivojlanish uchun qo'shimcha maydon ochadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda ixtisoslashgan ta'lim muassasalari doirasida o'quvchilar jamoatchilik harakatlari turli shakllarda kenglik kasb etmoqda. Ular orasida fan olimpiadalari, turli klublar, sport tadbirlari, madaniy-ma'rifiy anjumanlar, ekologik aksiyalar hamda xayriya loyihalari yaxshi an'anaga aylangan. Har bir ixtisoslashgan maktab o'z oldiga nafaqat bilim beradi, balki o'quvchini mustaqil fikrlashga va jamoatchilikda faol ishtirok etishga o'rgatishni ustuvor vazifa qilib oladi. O'quvchilarning ijtimoiy faolligi zamonaviy ixtisoslashgan maktablar uchun ajralmas bosqich sifatida qaraladi. Bunda bolalar o'z tengdoshlari bilan munosabat o'rnatadi, jamoaviy ishlash, liderlik, muammolarni hal qilish, mas'uliyat kabi hayotiy muhim ko'nikmalarni puxta o'zlashtiradi. Yaqinda o'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar ana shu jug'rofiy va pedagogik ixtisosga ega maktablarda jamoatchilik harakatlari o'quvchilarning rivojlanishida o'ta muhim ahamiyat kasb etishini asoslab beradi. Bu maktablarda o'quvchilar o'zlari tashabbus ko'rsatgan loyihalarda faol qatnashib, jamiyat hayotiga bevosita ta'sir ko'rsata oladigan yosh lider sifatida shakllanadi. Ijtimoiy loyihalarda qatnashish jarayonida ularning liderlik salohiyati, ijtimoiy mas'uliyati va tolerantlik darajasi ortadi [1].

Ixtisoslashtirilgan maktablarda o'quvchilar jamoatchilik harakatining asosiy sabablari ularning bilimga, yangilikka, o'z sohasidagi taraqqiyotga bo'lgan qiziqishlari va shaxsiy muvaffaqiyatga intilishlaridadir. Ixtisoslashgan maktablarning har birida ilmiy, texnikaviy, sport, madaniy yo'nalishda klub va to'garaklardan tashqari, ekologik, ma'rifiy hamda ijtimoiy sohalarda turli jamoaviy faoliyat shakllangan. Masalan, bunday maktablarda "Yosh liderlar klubi", "Kitobxonlar jamoasi", "Ekovolontyorlar guruhi", "Yurt posbonlari", "Robototexnika tadqiqotchilari" kabi klublar faoliyat yuritadi. Har bir o'quvchi qiziqishiga va iste'dodiga mos klub yoki birlashmaga qo'shilishi, muayyan jamiyatda voqea-hodisalar, yangiliklar va loyihalarni hayotga tatbiq etishda muhim rol o'ynashi mumkin. Tajribalar shuni ko'rsatadiki, ixtisoslashtirilgan maktablarda jamoatchilik harakati orqali o'quvchilar muloqot madaniyatini, o'z hamfikrlari bilan ishlashni, o'z fikrini ishonch bilan himoyalashni o'rganadilar. Jamoa bo'lib ishlash natijasida har qanday muammoni hal etishga, tashabbus ko'rsatishga va yetakchilik qilishga intiladilar. Bundan tashqari, klub, to'garak va turli ijtimoiy harakatlar o'quvchilar uchun darsdan tashqari soatlarda samarali va unumli bandlikni ta'minlaydi, bu esa ularning bo'sh vaqtini maqsadli tashkil qilishda muhim omil sanaladi. Aksariyat ixtisoslashtirilgan maktablarda o'tkaziladigan har yili an'anaviy bo'lib qolgan ijtimoiy tadbirlar o'quvchilarni turli ijtimoiy loyihalarga jalb qilgan holda, ularning shaxsiy dunyoqarashini kengaytiradi. Masalan, "Tabiatni asraymiz" ekologik aksiyalari, "Mehr ulashamiz" xayriya tadbirlari, "Kelajak kasblari" ta'limiy forumlari orqali o'quvchilar o'z shahri yoki tumanida muayyan ijtimoiy muammoni hal etishga harakat qiladi va bu ishtiroklari orqali kelajakda jamiyat oldidagi mas'uliyatni to'g'ri anglaydi [2].

Ixtisoslashtirilgan maktablarda ko'plab ijtimoiy harakatlarning yetakchilari aynan shu maktablarning o'zida yetishib chiqyapti. Ana shunday o'quvchilar ko'plab yirik loyihalarning boshlanishida, o'z tengdoshlarini safarbar qilishda va ular uchun ijtimoiy, madaniy va ilmiy muhit tashkil qilishda bosh-qosh bo'ladilar. Maktab rahbariyati va o'qituvchilari ham ularga keng imkoniyat va erkin muhit yaratib, har bir tashabbusni qo'llab-quvvatlash choralari ko'radilar. Ko'plab ixtisoslashtirilgan maktablarda o'quvchilar tomonidan o'tkaziladigan tadbirlar, loyihalar quyidagi asosiy jihatlar bilan ajralib turadi: ularda axborot texnologiyalaridan keng va samarali foydalaniladi, diniy-iqtisodiy, ekologik va texnikaviy sohalarda innovatsion yechimlar taklif etiladi. Bundan tashqari, ko'plab loyihalarda oilalar, mahalla, hududiy hokimiyat idoralari, xayriya tashkilotlari va universitetlar bilan hamkorlik yo'lga qo'yilgan. Ana shunday faoliyatlar sababli, ixtisoslashgan maktablarning o'quvchilari nafaqat o'z maktab, balki butun jamiyat uchun muhim vazifalarni bajarishda ilg'or bo'ladilar. Maktabda tashkil etilgan jamoaviy harakatlar, o'quvchilar o'rtasida salbiy holatlarning oldini olish, ularni sog'lom ijtimoiy muhitga jalb qilish imkonini beradi. Yashirin ijtimoiy muammolar, o'qituvchilar yoki o'quvchilar o'rtasidagi tushunmovchiliklar,

muomala madaniyati, o‘zaro hamkorlik va samimiylilik kabi ko‘nikmalar ham ayni ana shu faoliyatlar orqali shakllanadi. Jamoaviy tadbirlarda ishtirok etish g‘ayratli o‘quvchilar uchun o‘z iqtidor va yetakchilik qobiliyatini namoyon qilish, tengdoshlarini ijobiy harakatga jalb qilish, ijtimoiy yorqin intilishlarni amalda tatbiq etish uchun eng yaxshi maktab hisoblanadi [3].

Ixtisoslashgan maktabda ta‘lim olayotgan har bir o‘quvchi bugungi jamiyatda mustaqil qaror qabul qilish, o‘z tashabbuslarini ilgari surish va ular uchun mas‘ul bo‘lish madaniyatini aynan ana shu hamjihat va tashabbuskor maktab muhitida o‘rganadi. Jamoatchilik harakati orqali boy tajriba va yangi do‘stlik aloqalari, qat‘iy xarakter va o‘ziga bo‘lgan ishonch kuchayadi. Shuningdek, o‘z tengdoshlari bilan ijodiy fikr almashish, yangi g‘oyalar ustida ishlash, ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni ijtimoiy loyiha tarzida hal qilish, bunday maktab o‘quvchilari uchun hayotiy dars va katta maktabdir [4].

Bugungi kun yutuqlari va tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, ixtisoslashtirilgan maktablarda amalga oshirilayotgan ijtimoiy harakatlar o‘quvchi shaxsini har tomonlama tarbiyalashga, ularning vatanparvar, bilimli, tashabbuskor yetakchi bo‘lib kamol topishiga asosiy zamin yaratmoqda. Fan va texnikada, sport va madaniyatda, so‘z va ijodda o‘z o‘rniga ega bo‘lish, zamonaviy milliy va xalqaro maydonlarga chiqish olish esa bugungi ixtisoslashtirilgan maktab o‘quvchilarining asosiy fazilatiga aylanmoqda. Jamoatchilik harakati maktab ichidagi sog‘lom raqobatni, o‘zaro hamjihatlik va do‘stlik muhitini kuchaytiradi, har bir bolada Vatanga, atrofida qilargaga g‘amxo‘rlik, xayrixohlik va ijtimoiy javobgarlik hisini kuchaytiradi. Endilikda maktab bitiruvchilari ko‘plab ijtimoiy muhim loyihalar boshlovchisi va yetakchilari sifatida mamlakat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shmoqda. O‘zaro hamfikrlar doirasida yangi texnologiyalarni tatbiq etish, muammoga zamonaviy yondashuv va natijador fikrlash kabi salohiyatlarni egallash aynan ixtisoslashgan maktablarning asosiy yutug‘i sifatida namoyon bo‘lmoqda. Yuqorida keltirilgan mulohazalar ham shuni isbotlaydiki, ixtisoslashgan maktablardagi jamoatchilik harakati o‘quvchilarni o‘ziga ishonchli, bilimli va tashabbuskor fuqaro sifatida voyaga yetkazishdagi eng muhim vositadir. Ijtimoiy faollikka chorlovchi, vatanparvar yigit-qizlarni tayyorlashga xizmat qiluvchi maktablarda har bir bola o‘z kuchi va imkoniyatiga ishonadi, o‘ziga havas qiladigan faol shaxs, kelajakning chin yetakchisi bo‘lib parvarishlanadi [5].

Xulosa: Yakun qilib aytganda, ixtisoslashtirilgan maktablarda o‘quvchilar jamoatchilik harakati ularning shaxsiy rivoji, jamiyat uchun foydali bo‘lishida eng muhim omilga aylanmoqda. O‘quvchilarning o‘z tashabbuslari va faoliyatlari samaradorligini oshiruvchi, ularga yangi imkoniyatlar beruvchi bunday jarayon ta‘lim sifatini yuksaltirish, barkamol avlodni voyaga yetkazish, yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda alohida ahamiyatga ega. Mazkur harakat o‘quvchilarda jamoaga sadoqat, mustaqil qaror qabul qilish, tashabbus

ko'rsatish, boshqaruv va yechuv qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Binobarin, zamonaviy maktab o'quvchisini har tomonlama yetuk, yetakchi va ijodkor shaxs sifatida shakllantirishda bunday jamoatchilik harakatlarining roli beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zakirova M. "Ixtisoslashtirilgan maktablarda jamiyatshunoslik va ijtimoiy loyihalar", Samarqand, 2022. 29–54-betlar
2. Qahhorov B. "Zamonaviy maktablarda o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish yo'llari", Toshkent, 2021. 115–140-betlar
3. Karimova S. "Jamoatchilik harakatlari va yosh avlod tarbiyasi", Buxoro, 2023. 98–125-betlar
4. Narzullayev Z. "Ixtisoslashgan maktab muhitining tarbiyalovchi ahamiyati", Andijon, 2022. 42–68-betlar
5. Salimov A. "Maktab va jamoa: O'quvchi taraqqiyoti va innovatsion hamkorlik", Nukus, 2021. 71–102-betlar
6. Umidova N. "Liderlik va ijtimoiy faoliyat: Boshlang'ichdan ixtisoslashtirilgan maktabgacha", Farg'ona, 2021. 153–187-betlar
7. Islomova D. "Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchisida yetakchilik va tashabbus", Namangan, 2023. 61–89-betlar